ศิลปะชวาภาคตะวันออก
ที่มาปรากฏอยู่ในบุษบกเรือพระ (โคกโพธิ์)

พิชัย แก้วขาว*

ในวันนี้พระพุทธองค์ได้เสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หลังจากที่พระองค์ได้เสด็จขึ้นไปจำพรรษา ณ ที่แห่งนั้นเพื่อทรงโปรดพระพุทธมารดาเมื่อออกพรรษาพระพุทธองค์ก็ได้เสด็จกลับลงมายังโลกมนุษย์ ในวันนี้ชาวเมืองจึงจัดทำบุษบก (เรือพระ) ไปคอยรับเสด็จโดยอัญเชิญให้พระองค์เสด็จขึ้นประทับบนบุษบกแล้วแห่แหนพระพุทธองค์เข้าไปสู่พระนครฯ

ประเพณีชักพระของชาวใต้

ประเพณีชักพระหรือลากพระเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน และมีอยู่ทั่วไปเกือบจะทุกจังหวัดในดินแดนภาคใต้ที่ตั้งอยู่ในแหลมมลายูฝั่งตะวันออก เช่น สุราษฎร์ธานี, นครศรีธรรมราช, สงขลา, พัทลุง และปัตตานี ประเพณีนี้แสดงออกโดยการนำเอาพระพุทธรูปขึ้นประดิษฐานบนบุษบกแล้วชักลากแห่แหนไปตามที่ต่าง ๆ ในละแวกนั้น ๆ จะเป็นทางน้ำหรือทางบกก็ขึ้นอยู่กับสภาพทางภูมิศาสตร์ของแต่ละท้องถิ่น ถ้าแห่ทางน้ำก็จะเรียกว่า **ชักพระน้ำ** ถ้าเป็นบนถนนหนทางก็จะเรียกว่า **ชักพระบก** ผู้รู้บางท่านเชื่อว่าการชักพระคงจะเกิดขึ้นในทางน้ำก่อนในท้องที่ริมทะเล หรือท้องที่ที่มีการคมนาคมโดยอาศัยแม่น้ำลำคลองเป็นหลัก ต่อมาจึงแพร่กระจายเข้าไปสู่ชุมชนที่อยู่ไกลทะเล และแม่น้ำลำคลอง กลายมาเป็นชักพระทางบก ถึงแม้ว่าชักลากกันอยู่บนถนน แต่คนทั่ว ๆ ไปก็ยังเรียกบุษบกที่ชักลากกันอยู่ว่า "**เรือพระ**" อยู่เช่นเดิมมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ซึ่งเป็นวันออกพรรษาของทุก ๆ ปี เป็นวันชักพระออกจากวัด** จากคติความเชื่อที่มีกันมาแต่ครั้งโบราณ เชื่อว่า *ในวันนี้พระพุทธองค์ได้เสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หลังจากที่พระองค์ได้เสด็จขึ้นไปจำพรรษา ณ ที่แห่งนั้นเพื่อทรงโปรดพระพุทธมารดา เมื่อออกพรรษาพระพุทธองค์ก็ได้เสด็จกลับลงมายังโลกมนุษย์ ในวันนี้ชาวเมืองจึงจัดทำบุษบก (เรือพระ) ไปคอยรับเสด็จโดยอัญเชิญให้พระองค์เสด็จขึ้นประทับบนบุษบกแล้วแห่แหนพระพุทธองค์เข้าไปสู่พระนครฯ* จากเหตุการณ์ในครั้งนั้นจึงเกิดเป็นประเพณีชักพระขึ้น และปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ชาวปักษ์ใต้เชื่อกันว่าการชักพระจะทำให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล ข้าวและน้ำบริบูรณ์ แต่ถ้าปีใดมิได้มีการชักพระ จะทำให้เกิดฝนแล้ง ข้าวกล้าในนาเสียหาย และเกิดโรคระบาดขึ้นในชุมชนแห่งนั้นได้

*อาจารย์ วิทยาลัยเทคนิคปัตตานี

**วัดทรายขาว อ.โคกโพธิ์ และวัดมหิงสาราม อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี มีประเพณีชักพระในเดือนห้า (เมษายน) ด้วย และมีเป็นประจำมานานแล้ว

มีเอกสารเกี่ยวกับเมืองพัทลุงในสมัยกรุงศรีอยุธยาว่า เมืองพัทลุงนั้นมีการแห่พระมาแล้วในยุคนั้น แต่มีหลักฐานด้านเอกสารบางอย่างของจีนกล่าวถึงการแห่พระว่า น่าจะมีมาก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งในเอกสารนั้นได้กล่าวไว้ว่า *"เมื่อภิกษุชาวจีนชื่ออี้จิง"* ได้จาริกแสวงบุญผ่านคาบสมุทรมลายู เพื่อไปศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย ในช่วง พ.ศ.๑๒๑๔-๑๒๓๘ ก็ได้กล่าวถึงประเพณีแห่พระของชาวเมืองโฮลิง (ตามพรลิงค์?) ซึ่งประเพณีแห่พระนี้น่าจะเป็นอันเดียวกันกับประเพณีชักพระ ในปัจจุบัน ทำให้นักวิชาการบางคนเชื่อว่าประเพณีลากพระในภาคใต้มีมาแล้วตั้งแต่สมัยศรีวิชัย*

ประเพณีชักพระของชาวอำเภอโคกโพธิ์

การชักพระในท้องถิ่นนี้ เป็นการชักพระทางบกและมีมานานแล้วเช่นกัน จากการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสหลาย ๆ ท่าน จะกล่าวเหมือนกันหมดว่า การชักพระในแถบนี้เมื่อประมาณ ๖๐ ปีล่วงมาแล้ว แต่ละวัดจะชักพระของวัดนั้น ๆ ไปตามถนนภายในหมู่บ้านที่อยู่ใกล้ ๆ วัด เท่าที่มีถนนให้ชักพระไปได้ เมื่อถึงที่นัดหมายให้เรือพระของวัดอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง *(ประมาณสองถึงสามวัด)* มาพบกัน ซึ่งเป็นเวลาฉันภัตตาหารเพลพอดี ชาวบ้านที่ร่วมขบวนชักพระได้พาอาหารคาวหวานใส่สำรับมา ก็จัดอาหารเหล่านั้นถวายพระ หลังจากพระที่ร่วมมากับขบวนเรือฉันอาหารเพลแล้ว ชาวบ้านเหล่านั้นก็จะร่วมรับประทานอาหารด้วยกันพร้อมกับพบปะสังสรรค์กันไปด้วยในตัว เมื่อได้เวลาประมาณบ่ายสองโมง จึงทำการชักพระหรือเรือพระของตนเองกลับสู่วัด ต่อมาทางอำเภอเห็นว่าทุก ๆ วัดในท้องถิ่นนี้มีการชักพระในวันออกพรรษาเป็นประจำทุกปี จึงได้จัดให้ทุกวัดชักพระมาชุมนุมพร้อมกันในบริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอ แล้วจัดให้มีมหรสพมาแสดง ปรากฏว่าได้ผลดีมีผู้คนหลั่งไหลกันมาทั้งอำเภอ เพื่อชมขบวนเรือพระและมหรสพ จากนั้นจึงได้จัดให้เป็นงานเทศกาลประจำปีของอำเภอโคกโพธิ์นับตั้งแต่นั้นมาเป็นประจำทุกปี และงานเทศกาลชักพระประจำปีดังกล่าวนี้จัดได้ว่าเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ที่สุดยิ่งกว่างานใด ๆ ที่ชาวอำเภอโคกโพธิ์ได้พร้อมใจกันจัดให้มีขึ้นในรอบปีของทุก ๆ ปี

จากคำบอกเล่าของนายรุ่ง พันทิ้ง อายุ ๙๔ ปี (พระอธิการรุ่ง นิมฺมโลป บ้านปุหรน หมู่ที่ ๙ ต.ป่าบอน อ.โคกโพธิ์ อดีตเจ้าอาวาสวัดช้างให้ตก(วัดบันลือคชาวาส) ท่านเล่าว่า สมัยที่ท่านเป็นหนุ่มยังมิได้อุปสมบท ท่านเจ้าคุณตุยง (พระยาเพชรภิบาล, เมืองหนองจิก) ได้จัดให้มีการหล่อพระประธาน แล้วมอบให้กับวัดต่าง ๆ ที่อยู่ในแขวงเมืองหนองจอก โดยให้หลวงมล** เป็นผู้อำนวยการหล่อพระ วัดช้างให้ตกก็เป็นวัดหนึ่งที่อยู่เขตปกครองของเมืองหนองจิก ก็ได้รับมอบพระประธานจากการจัดหล่อในครั้งนี้ด้วยจำนวนหนึ่งองค์ เจ้าอาวาสวัดช้างให้ตก *(มีพระอธิการบุญทอง เป็นเจ้าอาวาส)* และราษฎรได้จัดทำเรือพระชักลากจากวัดช้างให้ตกไปรับพระประธานองค์ดังกล่าว ณ เมืองหนองจิก แล้วชักลากนำพระกลับมาประดิษฐานยังพระอุโบสถวัดช้างให้ตก *(ระยะทางไปกลับประมาณ ๕๐ กม.)* จากคำบอกเล่าดังกล่าว ทำให้ทราบว่าในท้องถิ่นแถบนี้มีการชักพระกันมาแล้วไม่ต่ำกว่าเจ็ดสิบปีล่วงมาแล้ว ที่ผู้เขียนนำมากล่าวนี้ เพื่อแสดงให้ผู้ที่สนใจทราบว่า การชักพระ ในแถบนี้ก็มีมานานแล้วเช่นกัน แต่จะนานมาแล้วแค่ไหนเริ่มต้นกันมาครั้งแรกเมื่อไรคงจะต้องค้นคว้าหาหลักฐานกันอีกมาก และที่สำคัญก็คือ ยังพอจะมีหลักฐานที่เป็นเอกสาร หรือจารึกอื่น ๆ นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นอีกหรือไม่ คงจะต้องค้นหากันอีกนานทีเดียว

บุษบกเรือพระแบบดั้งเดิมที่ชาวโคกโพธิ์ได้อนุรักษ์เอาไว้

เรือพระที่ชักลากกันในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นที่โคกโพธิ์หรือที่อื่น ๆ ในปัจจุบันแบ่งได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ คือ เรือพระประเภทแฟนซี และเรือพระประเภทเรือยอด *(มีบุษบก)*

เรือพระประเภทแฟนซี *(ผู้เขียนสมมุติชื่อขึ้นเพื่อความเข้าใจ)* เรือพระแบบนี้เพิ่งเริ่มมีขึ้นแพร่หลายเมื่อประมาณสิบกว่าปีมานี้เอง ตัวเรือพระจะทำเป็นฉากประกอบด้วยหุ่นจำลองของตัวละครที่เกี่ยวกับเรื่องราวในพุทธประวัติ เรือพระประเภทนี้ในปัจจุบันเริ่มมีแพร่หลายมากขึ้น เพราะทำได้ง่าย ประหยัดทั้งเวลา และค่าใช้จ่ายในการจัดทำ ในทางวิชาการเรือพระประเภทนี้จัดว่าด้อยคุณค่าในทางศิลปะและความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

---

* *สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, ชักพระ, สารานุกรม วัฒนธรรมภาคใต้, หน้า ๓๑๕, ๒๕๒๙.*

** *ร.อ.หลวงมลราษฎร์บำรุง, ข้าราชการเมือง หนองจิก, ๒๔๕๖, จารึกที่ฐานพระประธาน*

เรือพระประเภทเรือยอด หรือเรือมีบุษบก นั้นก็แบ่งแยกประเภทออกไปได้อีกสองประเภทเช่นนั้น คือ

เรือยอดแบบศิลปะไทยประยุกต์ เรือยอดแบบนี้ตัวยอดของบุษบก จะทำเป็นรูปมณฑปคล้ายยอดมณฑปของพระพุทธบาทสระบุรีก็มีบางลำ *(ใช้สรรพนามเรียกเรือพระว่า "ลำ" มาแต่โบราณ* ที่ทำยอดเป็นหลังคาทรงไทยก็จะมีลักษณะคล้ายหลังคาโบสถ์วิหารแบบตรีมุขก็มี แบบจตุรมุขก็มี เรือยอดแบบนี้เริ่มมีขึ้นเมื่อประมาณ สามสิบปีล่วงมาแล้ว

ยอดเป็นหลังคาทรงไทยก็จะมีลักษณะคล้ายหลังคาโบสถ์วิหารแบบตรีมุขก็มีแบบจตุรมุขก็มี

เรือยอดศิลปะท้องถิ่นหรือเรือยอดแบบโบราณ เรือยอดแบบที่จะกล่าวต่อไปนี้ จัดเป็นเรือยอดแบบรุ่นแรก ผู้เขียนสันนิษฐานว่า เรือยอดแบบที่ใช้บุษบกรูปทรงแบบนี้ (ดูภาพประกอบ) คงจะมีมาไม่ต่ำกว่าร้อยปีมาแล้ว หรืออาจจะมีมาแต่ครั้งศรีวิชัยตามบันทึกของหลวงจีนอี้จิง?

ผู้อาวุโสในท้องถิ่นท่านกล่าวว่า เรือพระในท้องถิ่นนี้ เมื่อประมาณ ๖๐ ปีมาแล้ว จะเป็นเรือยอดแบบโบราณศิลปะท้องถิ่นแบบนี้ทั้งหมดทุกวัดแบบอื่น ๆ เช่น แบบแฟนซี หรือแบบศิลปะไทยประยุกต์ ช่างในท้องถิ่นไม่รู้จักและไม่นิยม ผู้เขียนได้สอบถามต่อไปว่า ช่างผู้สร้างไปได้แบบอย่างมาจากที่ใด ท่านก็บอกว่าทำตามแบบช่างรุ่นปู่ย่าตาทวด ที่ได้สร้างลอกเลียนตามกันมา และไม่สามารถบอกได้ว่า ได้รูปแบบมาจากที่ใด และเรียกชื่อเรือยอดแบบนี้ว่า **แบบโบราณ** นอกนั้นแล้วไม่มีชื่ออื่นอีกเลย

บุษบกรูปทรงคล้ายสถูปหรือจันทิในเกาะบาหลี

พิจารณารูปทรงของบุษบกเรือยอดแบบโบราณศิลปะช่างท้องถิ่นของชาวโคกโพธิ์ให้ดีแล้วจะเห็นว่าในตัวเรือนและฐานของบุษบก เป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัส ไม่ย่อมุม ถ้าดูผิวเผิน *(เฉพาะส่วนยอด)* จะมีลักษณะคล้ายยอดของพระบรมธาตุไชยา แต่ที่จริงแล้วจะมีลักษณะแตกต่างกัน *พระบรมธาตุไชยานั้นเป็นเจดีย์แบบย่อมุมทั้งฐานและยอดคล้ายกับเจดีย์บรมบานัน ในชวาภาคกลาง ส่วนบุษบกของเรือพระแบบศิลปะท้องถิ่นนี้จะเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมจตุรัสทั้งฐานและยอดมีลักษณะสูงเพรียว ยอดแหลม โดยเฉพาะเรือยอดหรือหลังคาบุษบกเหนือซุ้มพระขึ้นไป จะมีความสูงมากกว่าส่วนสูงของฐาน และซุ้มพระ และจะเน้นในการประดับประดาส่วนยอดอย่างวิจิตรอลงการมากกว่าส่วนของฐานและซุ้มพระมากทีเดียว ซึ่งลักษณะเช่นนี้ จะไปคล้ายคลึงกันมากกับเจดีย์หรือจันทิของชวาภาคตะวันออกและในเกาะบาหลี (ดูภาพประกอบ)*

เป็นรูปธรรมได้ ดังเช่น ที่บรรพบุรุษแต่เก่าก่อนได้สร้างสรรค์ขึ้นมา และลูกหลานรุ่นหลังยังคงรักษารูปแบบเดิมเอาไว้ได้เกือบจะทุกกระเบียดนิ้ว จะมียาวอยู่ก่อนก็ค่อย ๆ หดสั้นลงจนเหลืออยู่นิดเดียว เพื่อบอกให้รู้ว่าเมื่อก่อนนั้นหางยาว และเคยได้ใช้หางนั้นเป็นประโยชน์ในการดำรงชีพมาก่อน

ช่างเรือพระในสมัยก่อนทุก ๆ วัด จะทำหางเรือเอาไว้เป็นปริศนา บอกให้ทราบว่าเรือพระดังกล่าวเคยใช้ชักลากกันอยู่ในน้ำมาก่อน เมื่อขึ้นมาบนบกแล้วก็ยังคงรักษาคำว่า เรือ

นายช่างใหญ่ไม่เคยรู้จักเกาะบาหลี

จากการสัมภาษณ์ช่าง *(นายบุญ แก้วอินทร์)* ผู้สร้างเรือพระแบบนี้ตลอดมาให้กับวัดมะเดื่อทอง ต.โคกโพธิ์ และวัดโรงวาส ต.ท่าเรือ มาเป็นเวลา ๒๐ กว่าปี ท่านมีวุฒิการศึกษาแค่ ป.๔ ไม่เคยรู้จักเกาะบาหลี ได้ยินเพียงแต่ชื่อเท่านั้น ศิลปะชวา ศิลปะบาหลี เป็นอย่างไรท่านไม่รู้เลย แต่ก่อนท่านเป็นเพียงลูกมือของช่างรุ่นก่อน ในการช่วยงานสร้างเรือพระแบบนี้ และเมื่อช่างรุ่นเก่าก่อนเสียชีวิตไป ท่านจึงรับหน้าที่ช่างใหญ่ในการสร้างเรือพระแบบนี้ตลอดมา *โดยอาศัยประสบการณ์จากการที่เคยเป็นลูกมือมาก่อน ท่านจึงสามารถจดจำรูปแบบ และวิธีการสร้างจนสามารถรักษารูปแบบดั้งเดิม และถ่ายทอดงานศิลปะแบบนี้ออกมาจน*เปลี่ยนแปลงไปบ้างก็คือลวดลาย ที่ประดับตกแต่ง และวัสดุที่ใช้ทำคือจากไม้ระกำและทางสาคู มาเป็นโฟม และพลาสติค

ในระยะสามปีที่ผ่านมา รูปทรงของบุษบกแบบโบราณนี้ โดยเฉพาะบริเวณฐานบุษบกและหางเรือเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง และกลายรูปไปจากเดิมอย่างน่าเป็นห่วง เรือพระแบบโบราณนี้ในสมัยก่อน *(เมื่อประมาณสามถึงสี่ปีล่วงมาแล้ว)* ตัวเรือพระจะมีหาง หางดังกล่าว คือ หางของเรือนั่นเอง แม้จะใช้ลากกันอยู่บนบกมานานแล้วก็ตาม *ช่างเรือพระในสมัยก่อนทุก ๆ วัด จะทำหางเรือเอาไว้เป็นปริศนาบอกให้ทราบว่าเรือพระดังกล่าวเคยใช้ชักลากกันอยู่ในน้ำมาก่อน เมื่อขึ้นมาบนบกแล้วก็ยังคงรักษาคำว่า* **เรือ** ให้ได้ยินอยู่และมีหางแสดงให้เป็นหลักฐานในทางรูปธรรมให้รู้ว่านี่คือเรือ หรือเคยเป็นเรือมาก่อนเหมือนกับหางกบ *(ก้นกบ)* เมื่อตอนเล็ก ๆ เป็นลูกอ๊อดอยู่ในน้ำ ยังไม่มีมือและเท้า ลูกอ๊อดก็จะมีหางยาวออกมาใช้หางนั้นเป็นประโยชน์ในการว่ายน้ำไปมา แต่เมื่อมีมือและเท้างอกยื่นยาวออกมาสามารถใช้กระโดด หรือเดินไปไหนมาไหนได้ หางซึ่ง

หางเรือพระในสมัยก่อน จะทำโครงด้วยไม้ไผ่ลำโต ๆ ยาวประมาณสามวา โดยนำไม้ไผ่นั้นมาผ่าที่บริเวณโคนลำให้แตกออกประมาณหนึ่งวาเศษ แล้วถ่างให้กางออกคล้ายไม้ตับปิ้งปลา หรือไม้ง่าม ส่วนบริเวณที่กางออกมานั้น จะบุด้วยผ้าจะเป็นผ้าขาวหรือผ้าสีก็ได้ ส่วนบริเวณปลายของสามเหลี่ยม *(มิใช่ปลายสุดของลำไม้ไผ่)* จะนำผลมะพร้าวห้าวทั้งเปลือกแต่เจาะรูทะลุตลอดเสียบร้อยมาจากปลายลำไม้ไผ่มาสุดที่ปลายของสามเหลี่ยมที่บุผ้าแล้วใช้กระดาษสีปิดจนมิดผลมะพร้าวนั้น ส่วนปลายทางที่เหลือจะใช้กาบมะพร้าวชิ้นขนาดฝ่ามือ นำมามัดให้เป็นรูปกลีบดอกไม้ เป็นช่วง ๆ ประมาณสามช่วง ช่วงสุดท้ายจะอยู่ที่ปลายสุดของลำไม้ไผ่ เมื่อทำเสร็จหางของเรือจะมีลักษณะคล้ายตัวแมลงป่องที่ไม้มีขา เรือพระทุก ๆ ลำ ที่ทำเป็นแบบบุษบกโบราณ จะทำหางแบบนี้เหมือนกันหมดทุก ๆ วัด แต่ในระยะสามปีมานี้หางเรือพระแบบดังกล่าวไม่มีอีกแล้ว จะมีก็แต่เรื่องพระแบบโบราณที่มีหางเป็นตัวแรก คล้ายกับหางของเวชยันต์ราชรถ ที่ตั้งแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

ปัตตานีเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ และความเป็นมาอันยาวนาน

" คติความเชื่อ ตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมในดินแดนแถบนี้ ได้มีการถ่ายทอดรับของกันและกัน แล้วแต่ละกลุ่มก็นำไปประยุกต์ใช้จึงทำให้ประเพณีและวัฒนธรรมในปัตตานีบางสิ่งบางอย่างมีลักษณะผสมผสานคล้ายคลึงกันกับประเพณี และวัฒนธรรมของชาวเกาะชวา เกาะบาหลี และเกาะสุมาตรามากทีเดียว "

ฐานของบุษบกเรือพระแบบนี้สมัยก่อนจะเป็นฐานสี่เหลี่ยมจตุรัสเรียบ ๆ โดยใช้ไม้ไผ่สานเป็นลายลูกแก้ว หรือลายแก้วชิงดวง เป็นแผงจำนวนสี่แผ่น นำมาประกอบเข้าด้วยกัน (ด้านละแผง) แต่ปัจจุบันฐานนี้ได้เปลี่ยนเป็นฐานบัวคว่ำ บัวหงายไปหมดทุกวัดแล้ว ฐานไม้ไผ่สานลายลูกแก้วจึงกลายเป็นเพียงอดีตที่ยังเหลืออยู่ในความทรงจำเท่านั้นเอง

ทำไมรูปทรงของบุษบกจึงคล้ายศิลปะชวาและบาหลี?

ในทัศนะส่วนตัว (ผู้เขียน)

ปัตตานีเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ และความเป็นมาอันยาวนาน เมืองนี้เคยเป็นเมืองท่าสมัยโบราณที่สำคัญแห่งหนึ่งของแหลมมลายูฝั่งตะวันออก เมื่อสมัยหนึ่งพันปีกว่าล่วงมาแล้ว หลักฐานที่บ่งบอกว่าเมืองนี้เคยเป็น เมืองที่รุ่งเรืองมาก่อนมีทั้งที่เป็นเอกสารทั้งของจีนและอาหรับ ส่วนที่เป็น*โบราณวัตถุและโบราณสถาน ก็มีจำนวนมาก (อำเภอยะรัง) กินเนื้อที่ครอบคลุมถึงสามตำบล หลักฐานจากการสำรวจและจากการขุดค้นของกรมศิลปากรที่เมืองโบราณ อำเภอยะรังเมื่อเร็ว ๆ นี้ ได้พบหลักฐานมากมายที่บ่งบอกว่าปัตตานีเมืองนี้มีความเก่าแก่และยิ่งใหญ่มากทีเดียว* จากการขุดค้นเพียงบริเวณเดียวที่ **บ้านจาเละ** *(กำปงบารู)* ได้หลักฐานที่เป็นสถูปดินเผาจำลองเป็นจำนวนมาก บรรจุอยู่ในองค์เจดีย์ใหญ่ ได้น้ำหนักรวมถึงจำนวนหลายตันทีเดียว* นอกจากนั้นก็เป็นพระพิมพ์ดินดิบมีรูปแบบต่าง ๆ กันถึง ๑๘ แบบ และบางแบบนักโบราณคดีสันนิษฐานว่า น่าจะมีอายุถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ซึ่งอยู่ในยุคสมัยของ**ทวาราวดี**

จากการที่เคยเป็นเมืองท่าสำคัญแห่งหนึ่งของภูมิภาคนี้ ทำให้ปัตตานีเป็นที่ชุมนุมนักเดินเรือและเหล่าพ่อค้าวานิช จากถิ่นต่าง ๆ ทั้งใกล้และไกล เช่น อินเดีย, จีน, อาหรับ และยุโรป นอกจากนี้ดินแดนในแหลมมลายู ซึ่งปัตตานีตั้งอยู่ในแหลมแห่งนี้ด้วย เคยอยู่ภายใต้อิทธิพลของอาณาจักรศรีวิชัยมาก่อนเช่นกัน ดังนั้นการอพยพโยกย้ายไปมาหาสู่ระหว่างชนในหมู่เกาะต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ เช่น เกาะชวา, เกาะสุมาตรา, เกาะสุลาเวสี, เกาะบาหลี ฯลฯ กับพื้นแผ่นดินในแหลมมลายูจึงมีอยู่เป็นเนืองนิจตลอดมา แม้กระทั่งปัจจุบัน ชนเหล่านี้นอกจากจะเดินทางรอนแรมไปมาเพื่อธุรกิจการค้าแล้วก็ได้นำเอาอารยธรรมของตนเองมาถ่ายทอดให้กับถิ่นที่ตนเองได้หยุดแวะพักหรือที่ที่ตนเองได้เข้ามาตั้งหลักแหล่ง จากเหตุผลดังกล่าวทำให้**คติความเชื่อตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมในดินแดนแถบนี้ได้มีการถ่ายทอดรับของกันและกัน แล้วแต่ละกลุ่มก็นำไปประยุกต์ใช้ จึงทำให้ประเพณีและวัฒนธรรมในปัตตานบางสิ่งบางอย่างมีลักษณะผสมผสานคล้ายคลึงกันกับประเพณี และวัฒนธรรมของชาวเกาะชวา เกาะบาหลี และเกาะสุมาตรามากทีเดียว** "เช่น วัฒนธรรมการใช้กริช การละเล่นมะโย่ง วายังวายอ การแต่งกาย วัฒนธรรมด้านโภชนาการ สถาปัตยกรรม ถ้อยคำภาษา ฯลฯ"** จึง*ไม่เป็นเรื่องแปลกแต่อย่างใดที่องค์พระเจดีย์บรมธาตุไชยามีรูปทรงคล้ายกับจันทิบรมบานัน และบุษบกเรือพระแบบโบราณของชาวโคกโพธิ์ จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับจันทิปะนะตะรัน*ของชวาภาคตะวันออก หรือสถูปในเกาะบาหลี

---

* *ข้อมูลจากกรมศิลปากร*

** *สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, เอกสารประกอบการบรรยาย, ศิลปวัฒนธรรม เมืองปัตตานี, ๒๘ ส.ค. ๓๔.*

รูปที่ [illegible] บุษบกเรือพระศิลปะท้องถิ่นที่มีรูปทรงคล้ายสถูป หรือ จันฑิ ในเกาะบาหลี ส่วนหางของบุษบกที่คล้ายกับหางของราชรถนั้นเพิ่งมีขึ้นในระยะหลังมานี้เอง

(พิชัย แก้วขาว ถ่ายภาพ)

รูปที่ ๒ *กลุ่มเรือพระมีบุษบกเป็นแบบศิลปะท้องถิ่นแบบโบราณ ซึ่งปัจจุบันนี้มีเหลืออยู่ไม่กี่วัดแล้ว*

รูปที่ ๓ *จันทิปะนะตะรัน ศิลปะชวาภาคตะวันออก นำมาเปรียบเทียบกับรูปทรงของบุษบกเรือพระแบบโบราณศิลปะท้องถิ่น*

(ภาพจากหนังสือ **บุหงารำไป** *พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี)*

เอกสารอ้างอิง

๑. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, บุหงารำไป (พระราชนิพนธ์) โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, กรุงเทพฯ ๒๕๒๘.

๒. สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, ชักพระ, สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้, หน้า ๓๑๕, ๒๕๒๙.

๓. สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์, เอสารประกอบการบรรยาย, ศิลปวัฒนธรรม เมืองปัตตานี, ๒๘ ส.ค. ๒๕๓๔.

บุคคลอ้างอิง

๑. นายรุ่ง พันทิ้ง อายุ ๙๔ ปี (อดีตเจ้าอาวาสวัดช้างไห้ตก) บ้านปุหรน หมู่ที่ ๙ ต.ป่าบอน อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี.

๒. นายรุ่ง พันธุ์ทอง อายุ ๙๖ ปี บ้านป่าลาม หมู่ที่ ๗ ต.ป่าบอน ต.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี

๓. นายบุญ แก้วอินทร์ (บี้) อายุ ๕๕ ปี (นายช่าง) ๕๗/๑ หมู่ที่ ๑ ต.โคกโพธิ์ อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี